

האם חובת ההפרשה לפנסיה מיטיבה עם

העובדים החלשים?

עדי ברנדר

חטיבת המחקר, בנק ישראל

יוני 2023

הרקע: עוני אחרי גיל פרישה, או אי-שוויון בכל הגילים?

- שיעור העוני ו\או הסיכון לעוני בקרב הקשישים בישראל גבוה מאשר במדינות OECD האחרות.
- ההכנסה הנמוכה בגיל הפרישה משקפת שיעור זכאות נמוך לפנסיה וקצבה נמוכה בקרב הפורשים עם הכנסה נמוכה.
- **אבל, היחס בין העוני של קשישים לזה של כלל האוכלוסייה בישראל לא שונה בהרבה מהשיעור ב-OECD.**
- כלומר, בעיית אי-השוויון משקפת את התחלקות ההכנסות לאורך חיי העבודה ולא במערך הפנסיוני.
- **חובת הפרשה לפנסיה משבשת את החלקת ההכנסה והתצרוכת של העובדים החלשים, וייתכן שאף מקטינה את הכנסתם על פני החיים.**

הצדקות להתערבות הממשלה

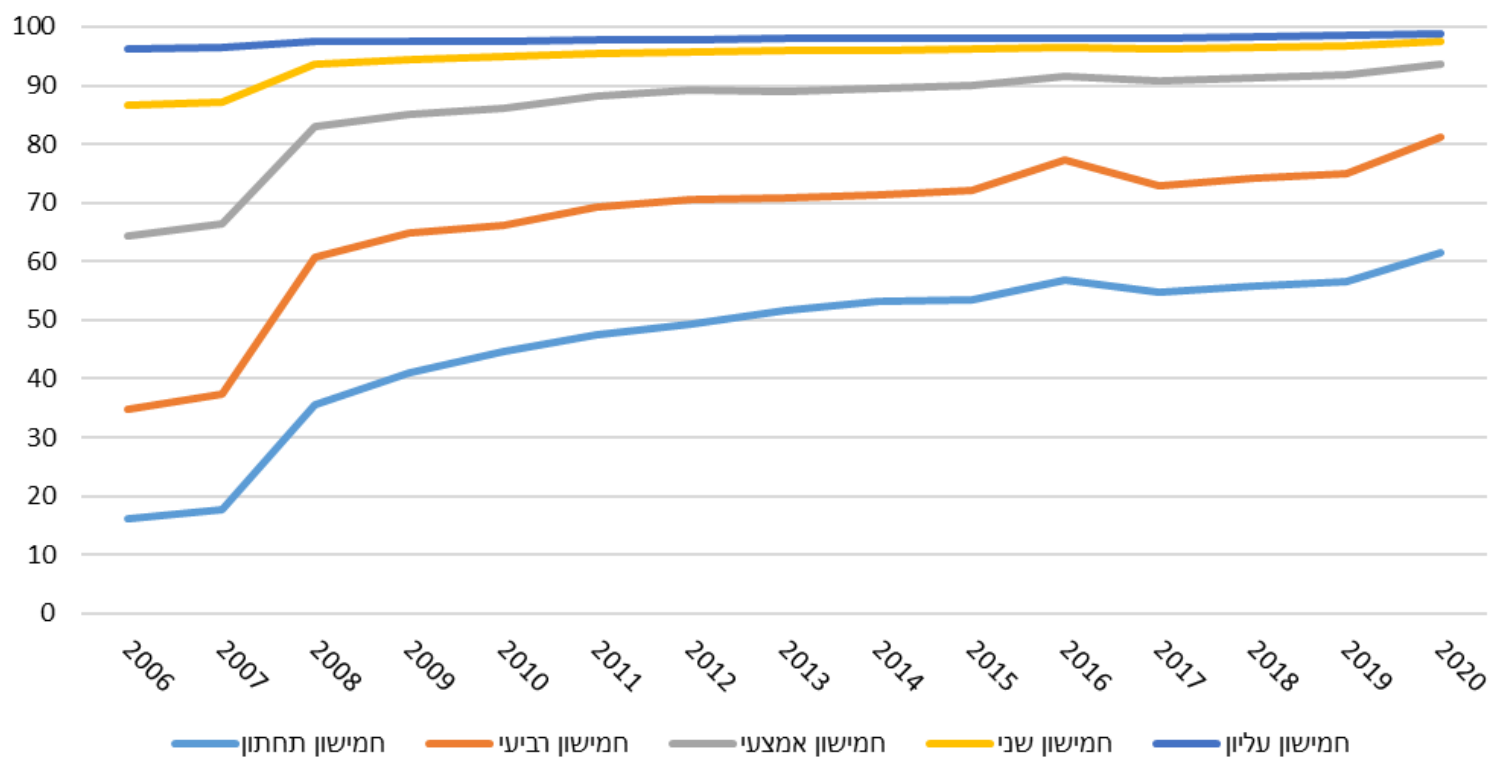
- **טעויות חישוב וקוצר ראות** – תכנון פנסיוני הוא מסובך ו"מפחיד"; אנשים נוטים לחסוך **מעט מדי** ומגלים זאת כאשר **מאוחר מדי** לתקן.
- בפרט: לא ניתן **לגבות בדיעבד** ממעסיקים קודמים.
- **פסיביות** – צעירים מודעים לצורך בחיסכון פנסיוני אך לא טורחים לטפל בכך (כי התהליך מורכב ומייגע).
- **ניצול לרעה** של הבטחת-הכנסה ממשלתית – אנשים מקטינים חיסכון כדי להיות זכאים לתמיכה ממשלתית התלויה בהכנסה.
- **עלות תקציבית** של הבטחת \ השלמת הכנסה בגיל הפרישה.

לעומת זאת: בעיות בהתערבות הממשלה

- **אם הפרט כן מחשב נכון וביושר, אז ההתערבות עלולה לפגוע ברווחה.**
- המטרה של חיסכון פרטי – ובפרט חיסכון פנסיוני – היא **”החלקת תצרוכת”** על פני החיים; **לא מקסום ההכנסות בגיל הפרישה.**
- את המדיניות יש לבחון **בשוליים** – לא בראיה אבסולוטית של ”טוב או רע”. ייתכן מצב של Too much of a good thing.
- את המדיניות יש לעצב על בסיס **התפלגות האוכלוסייה**: לא הממוצע.

בפועל, הסדר פנסית החובה חל על העובדים בשכר נמוך, שמצויים מתחת לסף המס, וחלקם הגדול גם ישארו עם שכר נמוך לאורך חיי העבודה שלהם

שיעור העובדים המפרישים לפנסיה (%)
(לפי חמישוני הכנסה משכר: 2020-2006)

עובדים בגילים 21 – 64 שהשתכרו לפחות 500 ₪ לחודש

ההסדר משבש את החלקת התצרוכת ומעמיק את העוני: תקציר הממצאים הקודמים (2010, 2011)

תשתית הניתוח: 10 סוגי משקי בית "טיפוסיים".

- **משפחות בישראל שהכנסתן נמוכה מפסידות פיננסית מחיסכון פנסיוני.**
- **למשפחות אלה, חיסכון פנסיוני משבש את החלקת התצרוכת על פני החיים** (בהינתן הקצבאות הקיימות).
- **גם למשפחות עם הכנסות בטווח הנמוך-בינוני, החלקת תצרוכת דורשת חיסכון נמוך מהמקסימום.**
- **לבעלי הכנסות גבוהות כדאי לחסוך בזכות הטבות המס, בנוסף להחלקת ההכנסה על פני החיים. כפי שראינו, הם חסכו ממילא – עוד לפני ההסדר.**

חובת ההפרשה לפנסיה דוחקת את העובדים החלשים לעוני עמוק יותר לאורך חיי העבודה תמורת שיפור ברמת החיים בפרישה

משק בית מ"טיפוס 2":
 השכלה תיכונית, נשוי לבת
 זוג שאינה עובדת. 3
 ילדים. (כ-10% ממשקי
 הבית בשנת 2007).

משק בית מ"טיפוס 6":
 אם חד-הורית (לרוב
 גרושה). השכלה על תיכונית.
 עובדת במשרה חלקית עד
 שהילדים מגיעים לגיל 18
 ובשנים אלה עלויות הדיור
 משולמות ממקור חיצוני
 (מזונות?). 2 ילדים. (כ-6%
 ממשקי הבית בשנת 2007).

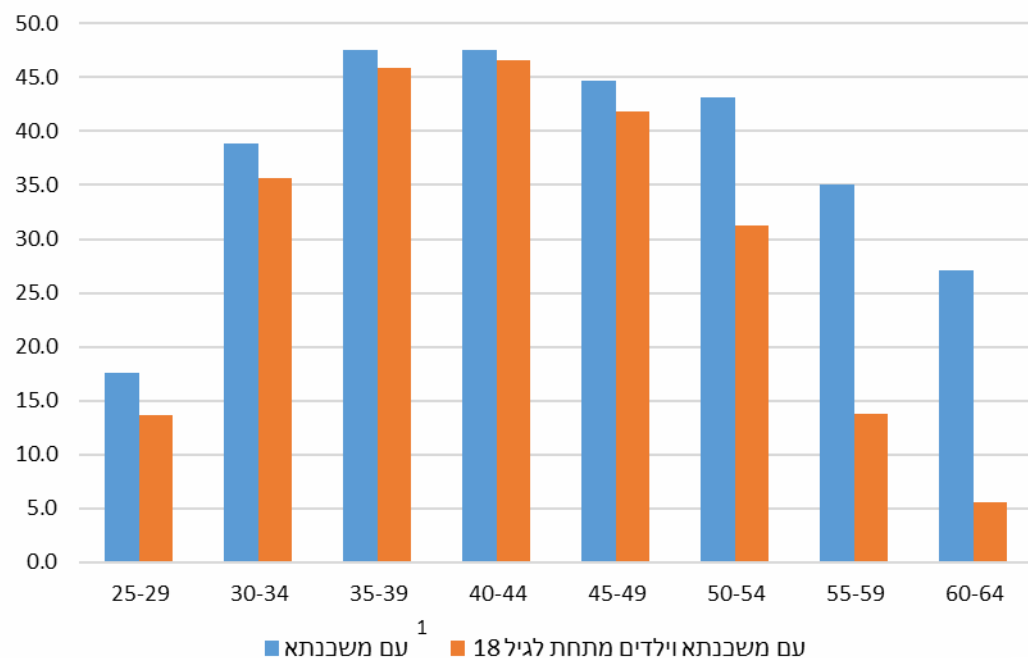
טיפוס	גיל				
	פרישה	60	50	40	30
	(אחוזים מ"קו העוני" באותה שנה)				
1	152 98	101 118	84 97	65 74	71 81
2	160 98	115 133	92 105	71 80	82 92
4	295 104	288 325	280 315	261 294	241 271
5	294 99	294 335	292 333	147 172	171 199
6	203 104	186 216	84 97	71 82	126 145
7	316 99	317 359	208 235	135 157	169 196
9	373 99	384 433	254 288	154 182	196 231
10	501 99	616 683	400 447	290 336	268 310

משק בית מ"טיפוס 1":
 עובד כפיים או עובדת
 במשרה בשכר נמוך. בתאבן
 הזוג אינם עובדים. 4 ילדים.
 פורשות בגיל 60. (כ-21%
 ממשקי הבית בשנת 2007).

משקף בקירוב את שיעורי העוני בפועל באוכלוסיית ישראל

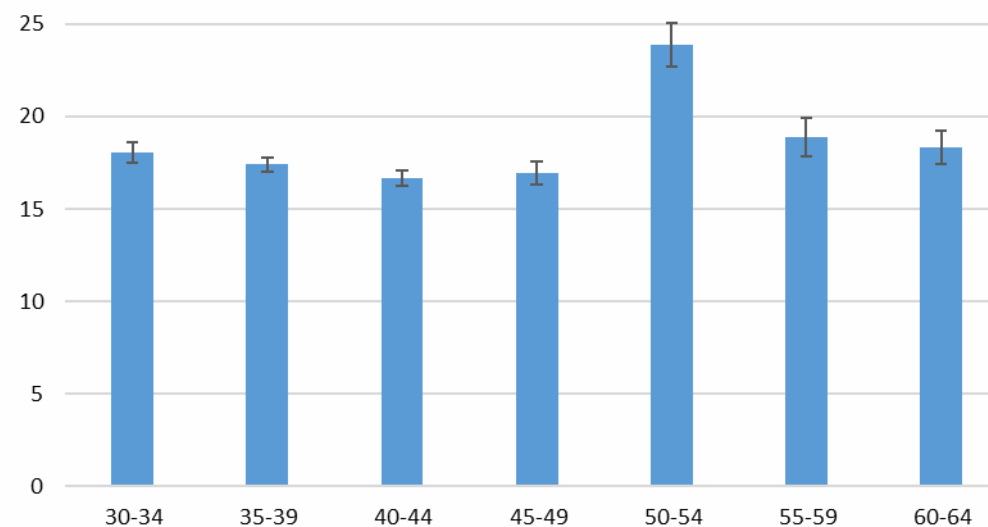
לחלק ניכר ממשקי הבית בגילים 35 – 49 יש ילדים וגם משכנתא לפרוע

תשלום משכנתאות לפי קבוצת גיל

תשלומי משכנתא חודשיים²

(ממוצע, באחוזים מתוך ההכנסות מעבודה ברוטו, לפי קבוצות גיל, 2019)

המקור: החישובים מבוססים סקר הוצאות המשפחה לשנת 2019.

¹ האחוז מכל משקי הבית בקבוצת הגיל.

² בקרב משלמי משכנתאות; באחוזים מתוך ההכנסה מעבודה ברוטו.

שיקולים בהקלת חובת ההפרשה

האם אנשים ומשפחות יודעים לזהות לאיזה קבוצת
"טיפוסים" הם שייכים?

האם רבים בציבור יימנעו **בטעות** מחיסכון לפנסיה
אם יקבלו את האופציה להימנע מלחסוך?

ל – 75-60 אחוזים ממשפחות העובדים בגילים 30-50 יש ילדים. קשר חזק בין השכלה לתעסוקת נשים, וכמובן גם לשכר נשים וגברים

מבנה המשפחה לפי קבוצת גיל ומספר הילדים לאורך החיים - פרטים עובדים ב-2019

הגיל	נשוי	עם ילד אחד או שניים	עם +3 ילדים	עם ילדים מתחת לגיל 18	עם ילדים מתחת לגיל 21
(האחוז מכל המשפחות העובדות)					
25-29	38.1	26.3	8.5	20.3	20.3
30-39	68.9	39.4	34.3	58.6	58.8
40-49	75.4	31.7	58.6	65.7	74.3
50-59	73.2	32.4	59.9	17.1	29.4
60-69	72.1	34.0	58.4	1.4	3.0

המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019
 ילדים מתחת לגיל 18 = עד גיל 18 (לא כולל בני 18).
 ילדים מתחת לגיל 21 = עד גיל 21 (לא כולל בני 21).
 מוצגים אחוזים מכלל המועסקים, לפי קבוצת גיל.

תעסוקת הנשים, לפי ההשכלה והגיל

שנת הלימוד	הגיל			
	25-29	30-39	40-49	50-59
אחוז העובדות מכל הנשים בקבוצה				
0-10	44.4	53.7	37.6	30.5
11-12	69.1	73.6	70.0	74.2
13-15	80.1	81.9	83.8	81.4
16+	82.9	87.7	89.9	90.4

המקור: החישובים מבוססים על סקר הוצאות המשפחה לשנת 2019.

מתאם בין הכנסות העובדים ותעסוקת בני הזוג. שיעור גבוה של עובדים/ות שאינם מגיעים לסף המס

המצב התעסוקתי על פי הכנסת בן/בת הזוג (%)

חמישון ההכנסה של בן/בת הזוג	בת הזוג		בן הזוג	
	לא עובדת	עובדת	לא עובד	עובד
1	47.2	52.8	63.9	36.1
2	48.1	51.9	66.0	34.0
3	56.4	43.6	68.3	31.7
4	74.4	25.6	73.4	26.6
5	79.3	20.7	76.6	23.4

המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019.

חמישוני הכנסה לבני הזוג חושבו לכל מגדר בנפרד.

בני זוג מועסקים בגילים 30-67.

הפרט בתצפית דיווח שבן/בת הזוג עובד/ת, או שבן/בת הזוג מופיעים במאגר הנתונים עם הכנסה חיובית מעבודה.

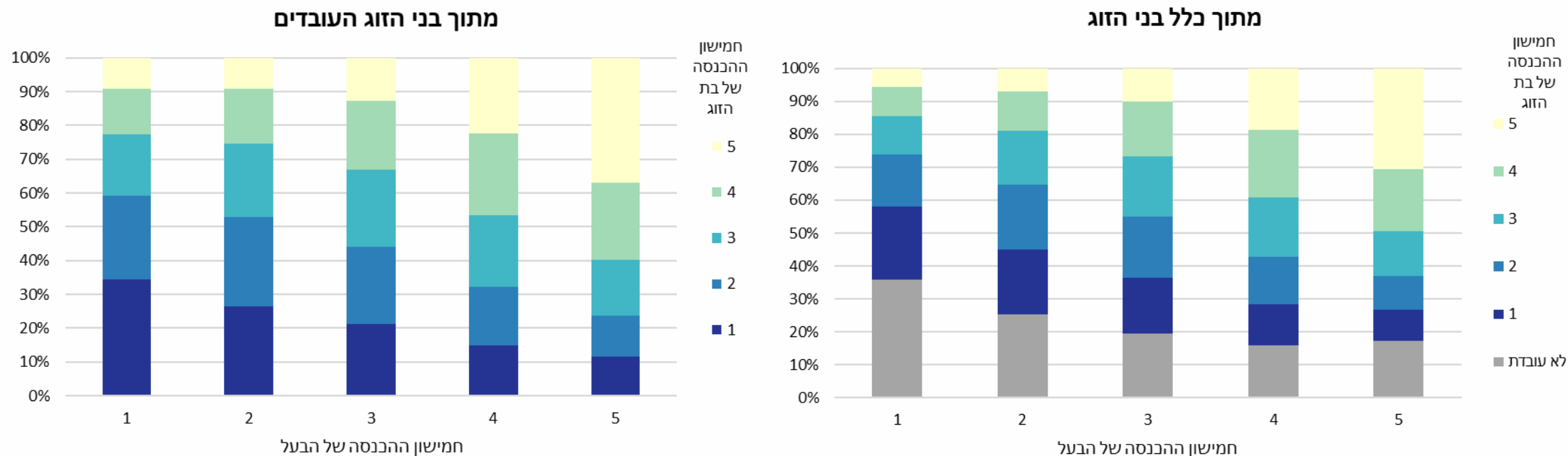
אחוז העובדים שלא מגיעים לסף המס

הגיל	גברים	נשים
25-29	39.0	66.3
30-39	33.1	65.5
40-49	24.4	54.9
50-59	20.9	42.4
60-69	24.1	50.9

המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019.

מתאם גבוה גם בהכנסות בני הזוג

המתאם בין חמישוני ההכנסה של בני הזוג בשנת 2019

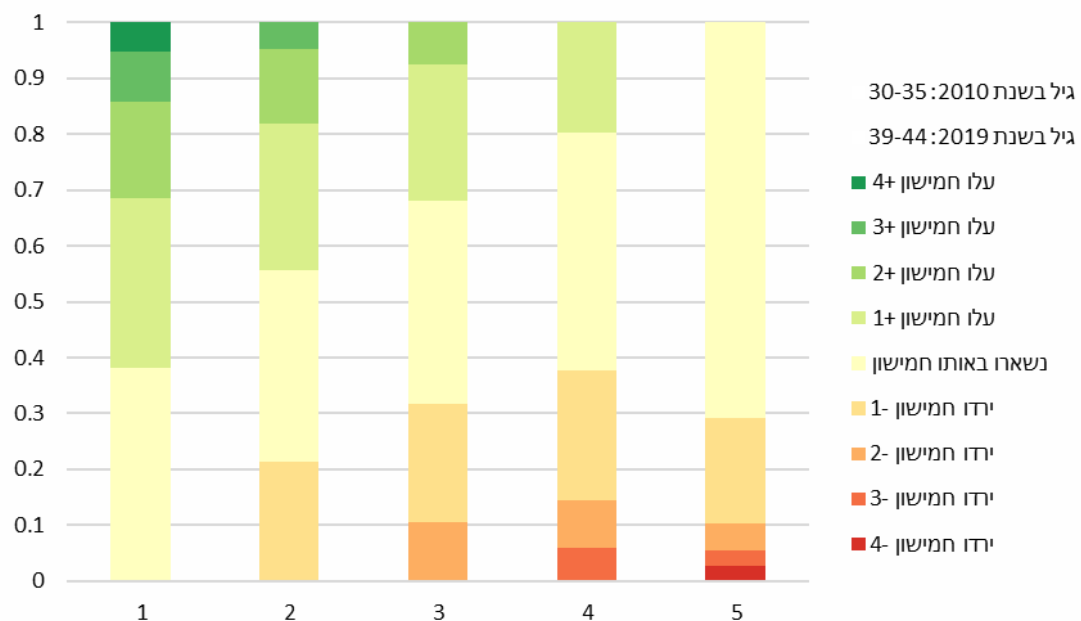

המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019. גברים נשואים בגיל 30-55 בשנת 2019, עם הכנסה שנתית מעל 16,646. נשים נחשבו במועסקות אם הכנסתן היא יותר מ-8,323 בשנה. חמישוני מחושבים לכל מגדר בנפרד.

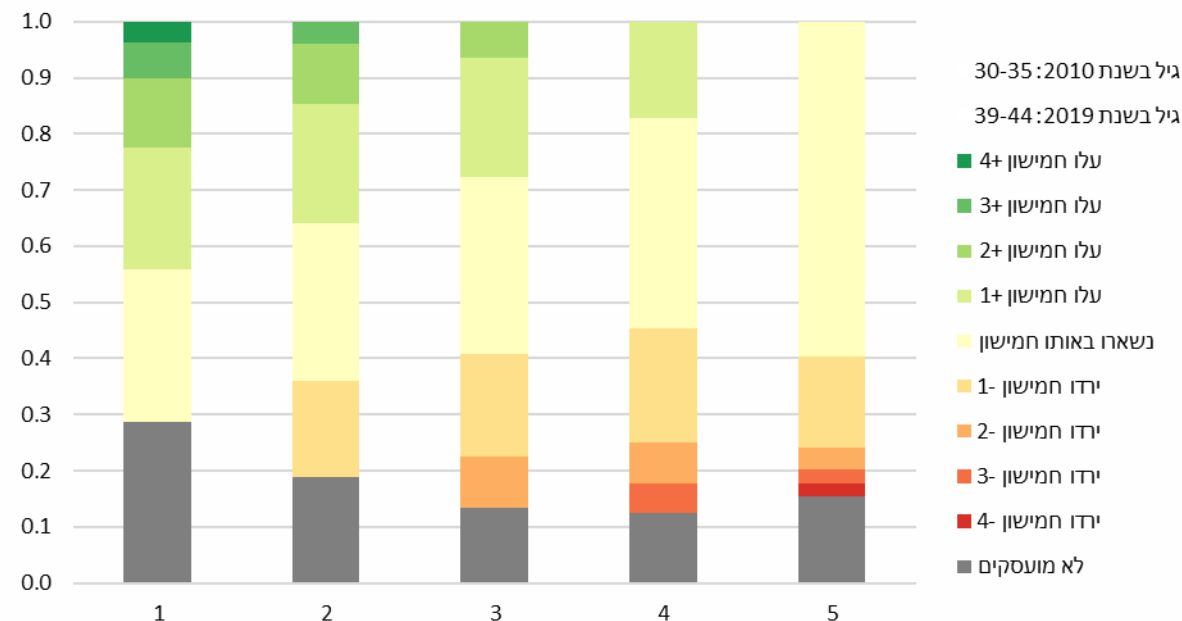
הכנסה נמוכה בגיל צעיר מתואמת חזק עם הכנסה נמוכה בהמשך חיי העבודה

התמדת התחלקות ההכנסות

מעבר בין חמישוני הכנסה, אחוז מכלל המועסקים בקבוצת הגיל בשנת הבסיס שמועסקים בשנת השוואה

מעבר בין חמישוני הכנסה, אחוז מכלל המועסקים בקבוצת הגיל בשנת הבסיס

חמישוניים לפי כלל המועסקים בשנת הבסיס.
המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019.

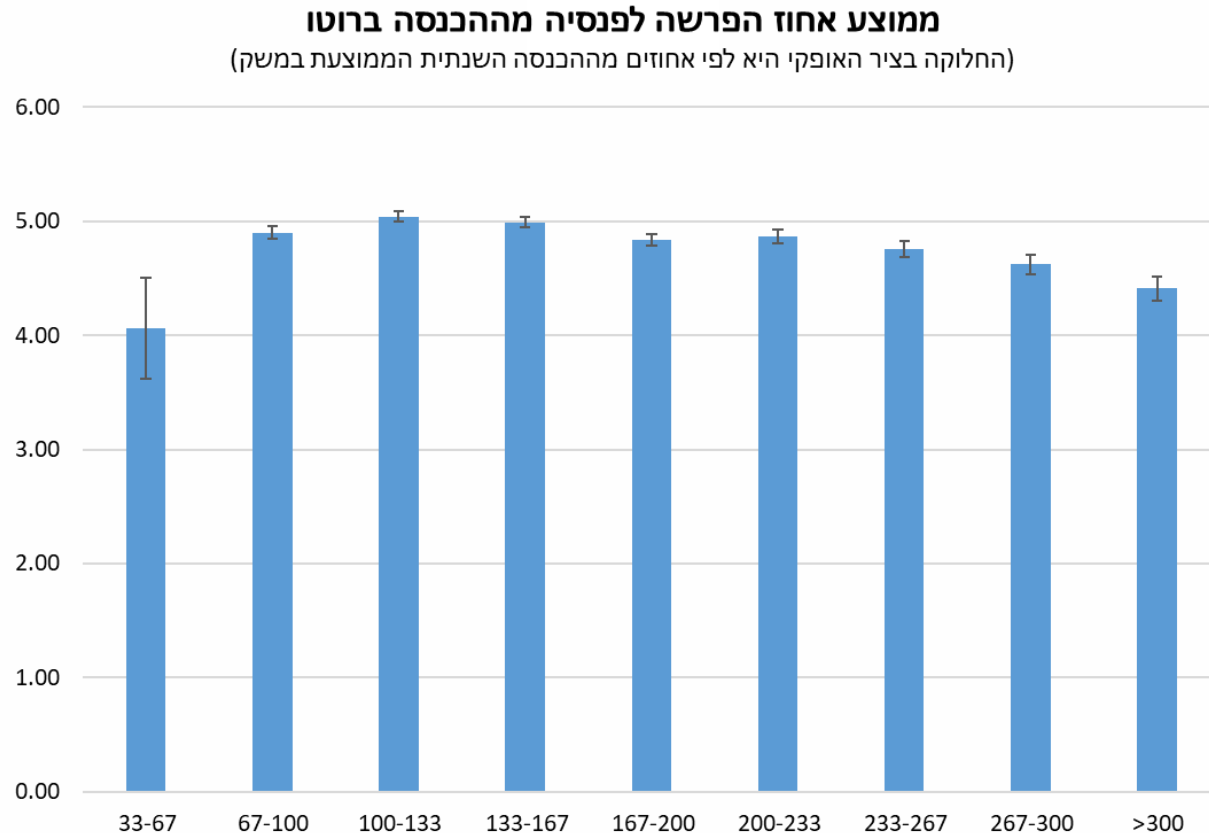
ניתוח סטטיסטי של ההחלטה לחסוך:

לפני ההסדר ומיד עם יישומו

הממצאים תואמים התנהגות רציונלית של העובדים

- מתאם חיובי חזק עם **ההכנסה** ובעיקר עם חבות המס.
- מתאם שלילי עם קיום ילדים צעירים במשפחה.
- אפקט גיל חיובי (משכנתא, הסדרים ישנים).
- אפקט חיובי לתעסוקה וחיסכון פנסיוני של בן־בת-הזוג (מקטין סבירות לזכאות עתידית להשלמת הכנסה).
- עצם ההפרשה ושיעורי ההפרשה בשנת 2008 היו מתואמים עם כדאיות החיסכון.

אין חובת הפרשה מעל השכר הממוצע, ובכל זאת כמעט כולם מפרישים בשיעור המקסימלי (לפחות עד מיצוי הטבת המס)

המקור: החישובים מבוססים על מאגר הנישומים לשנת 2019.
הפרשה = הפרשת עובד + הפרשה עצמאית + הפרשה לביטוח חיים.
מועסקים בלבד.
100 = הכנסה שנתית ממוצעת.
167-200 = בין 167% ל 200% מהכנסה ממוצעת שנתית.

ובנוסף: פגיעה בשכר בשל הפרשות המעסיק?

על פי האומדנים לעיל, **שכרם של העובדים שהחלו להפריש לפנסיה לאחר הנהגת הסדר פנסיית החובה נפגע בכ-4 עד 4.5 אחוזים בעקבות ההסדר.**

פער זה דומה לגידול בהפרשות המעסיק עד 2012 – 4.16% מהשכר. כלומר, העובדים נשאו בקירוב במלוא הנטל של ההסדר.

שיעור הנטל על העובדים (Tax incidence) גבוה במידת מה מהטווח העליון של האומדנים בספרות, שהוא כ-80%. ייתכן והדבר נובע מאורך התקופה עבורה נמדדת ההשפעה.

בהנחה שההשפעה נמשכה עד 2014, **הסדר פנסיית החובה הפחית את הכנסתם הפנויה של העובדים באוכלוסיית היעד – כולל הפרשות העובד - בכ-11%.**

If it ain't broken
don't fix it

תודה רבה